

- ⁶ Пространная русская правда : [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.hist.msu.ru/ER/Etext/RP/prp.htm>
- ⁷ История страхования в России : [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.askins.ru/index.php/story-i/66-story>
- ⁸ *Воблый К. Г.* Основы экономии страхования / К. Г. Воблый. – К. : Тип. И. Н. Соколова, 1915. – VII. – 616 с. – С. 112.
- ⁹ *Трінчук В.* Подорож сторінками історії / В. Трінчук // Страхова справа. – 2006. – № 4. – С. 82–83.
- ¹⁰ *Микитюк В. О.* Становлення та організація страхування в епоху Античності та Середньовіччя / В. О. Микитюк // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. – 2009. – № 4 (47) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://archive.nbuv.gov.ua/portal/>
- ¹¹ Там само.
- ¹² *Райхер В. К.* Общественно-исторические типы страхования / В.К. Райхер. – М., 1947. – 282 с. – С. 33.
- ¹³ Там само. – С. 44.
- ¹⁴ *Микитюк В. О.* Становлення та організація страхування в епоху Античності та Середньовіччя / В. О. Микитюк // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. – 2009. – № 4 (47) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://archive.nbuv.gov.ua/portal/>
- ¹⁵ *Гомеля В. Б.* Страхование [Текст] / В. Б. Гомеля. – М. : Маркет ДС, 2010. – 512 с.
- ¹⁶ *Шершеневич Г. Ф.* Курс торгового права (по изданию 1908 года) / Г. Ф. Шершеневич. – М., 2005. – Т. II. – 443 с. – С. 13.
- ¹⁷ Там само. – С. 20.
- ¹⁸ *Орлов І. В.* Становлення та розвиток страхування сільськогосподарських культур в Україні / І. В. Орлов, М. М. Александрова // Вісник Сумського національного аграрного університету. – 2011. – № 2. – (Серія «Фінанси і кредит») : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.sau.sumy.ua/index.php?option=com_content&id=631:2010-01-22-07-33-16&catid=86&Itemid=119&lang=uk
- ¹⁹ *Никифорак В. М.* Договір страхування відповідальності : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право / В. М. Никифорак. – К., 2002. – 18 с.
- ²⁰ *Водолазська О. А.* Еволюція і генезис поняття страхування / О. А. Водолазська // Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції. – 2012. – № 4. – С. 49–53.
- ²¹ *Кремена М. Л.* Розвиток страхової діяльності в Україні / М. Л. Кремена // Молодий вчений. – 2014. – № 12 (15). – С. 262–265.

Резюме

Димитрович Я. О. Історично-правові засади еволюції поняття «страхування».

У статті проаналізовано основні передумови виникнення та розвитку страхування. Виокремлено основні етапи еволюції поняття «страхування» в Україні.

Ключові слова: страхування, страхова діяльність, еволюція страхування.

Резюме

Димитрович Я. А. Исторически-правовые основы эволюции понятия «страхование».

В статье проанализированы основные предпосылки возникновения и развития страхования. Выделены основные этапы эволюции понятия «страхование» в Украине.

Ключевые слова: страхование, страховая деятельность, эволюция страхования.

Summary

Dimitrovich Y. Historical and legal basis of the concept of «insurance».

The article analyzed the basic preconditions of insurance appearance and development. The main stages of the evolution of the concept of «insurance» were identified in Ukraine.

Key words: insurance, insurance activity, evolution of insurance.

УДК 347.2

І. М. ЛАТА

Ірина Михайлівна Лата, студентка юридичного факультету Інституту післядипломної освіти Київського національного університету імені Тараса Шевченка

МІСЦЕ ТА ЗНАЧЕННЯ ПРАКТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ В СУЧАСНОМУ АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ

Європейська (Римська) конвенція про захист прав людини і основних свобод, прийнята в Римі 4 листопада 1950 р.¹ (офіційна назва – Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, далі – Конвенція) займає особливе місце в системі міжнародно-правового захисту прав людини. На ній побудована європейська система захисту прав людини і громадянина. Згідно з п. 1 ст. 32 (нумерація статей Конвенції

наводиться відповідно до змін, внесених Протоколом № 11) юрисдикція Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) поширюється на всі питання, які стосуються тлумачення і застосування Конвенції та протоколів до неї.

Відповідно до п. 1 ст. 32 (нумерація статей Конвенції наводиться відповідно до змін, внесених Протоколом № 11) юрисдикція ЄСПЛ поширюється на всі питання, які стосуються тлумачення і застосування Конвенції та протоколів до неї. Згідно зі ст.ст. 33 та 34 Конвенції ЄСПЛ може розглядати два види справ: міждержавні, тобто справи, порушені за заявою однієї держави-учасниці про порушення будь-якою іншою державою-учасницею положень Конвенції та протоколів до неї, та справи, порушені за індивідуальними заявами. При цьому відповідно до п. 2 ст. 32 Конвенції лише ЄСПЛ може вирішувати усі спірні питання щодо його юрисдикції. Конвенція надає ЄСПЛ велике поле для свободи дій з метою найбільш ефективного забезпечення захисту прав та свобод людини у процесі розгляду конкретної справи шляхом гнучкого розуміння меж його юрисдикції.

Практика ЄСПЛ застосовується в адміністративному судочинстві України. Це передбачено як ст. 9 Конституції України, згідно з якою чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України, так і ст. 8 Кодексу адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 р.² (далі – КАС України), а також іншими нормативними актами України.

На жаль, КАС України фактично не містить норм щодо місця та значення практики ЄСПЛ у сучасному адміністративному судочинстві України. Виключення складає лише ч. 2 ст. 8 «Верховенство права», відповідно до якої суд застосовує принцип верховенства права з урахуванням судової практики ЄСПЛ. Проте, як саме українські адміністративні суди використовують судову практику ЄСПЛ у адміністративному судочинстві, КАС України безпосередньо не розкриває. Як зазначається в одному із коментарів КАС України, «... принципи правосуддя обумовлені не тільки практикою й удосконалюванням правосуддя в Україні, але і міжнародною нормотворчістю і правозастосуванням»³.

На наш погляд, серед основних аспектів практики ЄСПЛ, які слід враховувати адміністративним судам України, можна відзначити такі, як дотримання в адміністративному судочинстві принципів, на яких ґрунтується діяльність ЄСПЛ та дотримання строків (зокрема, «розумних»).

Щодо принципів, якими керується ЄСПЛ у своїй практиці, то вони засновані на основних засадах європейського права, серед яких дослідники виділяють наступні: верховенства права й законності, рівності усіх учасників судового процесу перед законом і судом, диспозитивності, змагальності сторін та свободи в наданні ними суду своїх доказів і в доведенні перед судом їх переконливості, гласності судового процесу та його фіксування технічними засобами, забезпечення оскарження судових рішень, обов'язковості судових рішень⁴. Ці принципи є загальними засадами європейського судочинства, які повинні бути реалізовані також і в адміністративному судочинстві України.

В основу правопорядку Європейського Союзу (далі – ЄС) покладено фундаментальні принципи – «свободи, демократії, поваги прав людини і основних свобод, а також верховенства права», що знайшли формальне закріплення у ст. 6 (колишній статті F) «Договору про Європейський Союз», а також новацію права ЄС, відповідно до якої закріплюється новий принцип – «верховенство права ЄС», який виступає ключовою домінантою у співвідношенні норм права окремих європейських країн – членів ЄС та «*acquis communautaire*»⁵. У Конвенції визначені такі основні принципи як: верховенства права; пропорційності тлумачення; ефективності тлумачення; певної свободи національного розсуду; субсидіарності; автономності.

У своїй практиці ЄСПЛ вивів із принципу верховенства права немало конкретних нормативних приписів щодо справ, які виникають з публічно-правових відносин. Зокрема, у Рішенні у справі «Голдер проти Об'єднаного Королівства» ЄСПЛ зазначив, що верховенство права важко собі уявити без можливості отримати доступ до правосуддя (п. 34)⁶.

Принцип пропорційності тлумачення полягає в забезпеченні справедливого балансу між інтересами особи, з одного боку, та інтересами суспільства та держави, – з іншого. Пропорційність виступає принципом інтерпретації та застосування норм Конвенції і одночасно інструментом забезпечення розумного, справедливого балансу між інтересами особи та інтересами суспільства і держави, між інтересами різних суб'єктів правовідносин.

Сутність принципу ефективності, іншими словами – або забезпечення ефективного захисту прав людини, – полягає у тому, що відповідні нормативні положення Конвенції слід тлумачити у такий спосіб, який забезпечує максимально ефективний захист прав та свобод людини. Завдяки цьому принципу правотлумачна діяльність ЄСПЛ стає способом не лише забезпечення та захисту закріплених Конвенцією прав та свобод людини, а й засобом їх розширення та звуження правообмежувальних можливостей держави.

Щодо принципу субсидіарності, або комплементарної природи Конвенції, то її проголошує ст. 53 Конвенції: «Ніщо в цій Конвенції не повинно тлумачитися як обмеження або відступ від яких-небудь прав і основних свобод людини, які можуть гарантуватися законодавством будь-якої Високої Договірної Сторони чи будь-якою іншою угодою, в якій вона бере участь». Мета ст. 53 – це забезпечення того, що більш гарантії прав людини, які існують у національному праві, підтверджуються та зберігаються і не послаблюються з посиланням на те, що відповідні положення менш ефективно захищені Конвенцією. Як вважає О. Я. Трагнюк, ця стаття демонструє, що Договірні Сторони не намагаються замінити національні гарантії і забезпечити захист прав індивіда лише засобами Конвенції. Однак, не зважаючи на те, що був утворений названий Суд, остання не пропонувала вказаним сторонам якусь певну поведінку для забезпечення у межах внутріш-

нього правопорядку різних гарантованих прав і свобод, для ефективного втілення положень Конвенції. Оскільки остання встановлює, насамперед, не єдину форму рішень, а стандарт поведінки, то, таким чином, за Договірними Сторонами залишається вибір способів для зазначеного забезпечення⁷. Проявом субсидіарності є також вимога про вичерпання усіх національних способів захисту прав людини (п. 1 ст. 35 Конвенції).

Застосування у діяльності ЄСПЛ принципу забезпечення певної свободи національного розсуду дає змогу узгодити дію як норм національного законодавства кожної окремої європейської країни, так і загальних положень Конвенції. Зміст та чинність правил застосування принципу забезпечення певної свободи національного розсуду є доволі дискусійними. Однак саме ці правила здатні полегшити досягнення компромісу між позиціями заявників та відповідачів у справах, в яких тією чи іншою мірою може бути застосована концепція «межі оцінювання» (margin of appreciation). С. Є. Федик пропонує дефініцію поняття розглядуваного принципу, а саме: це здійснення ЄСПЛ тлумачення конвенційних приписів у справах певного типу з врахуванням наявної в судових органів та посадових осіб держав-учасниць, делегованої їм положеннями Конвенції певної свободи розсуду щодо розуміння та застосування ними конвенційних норм з метою забезпечення належних умов реалізації та захисту прав і свобод людини, а також досягнення балансу між цими правами та свободами особи і національними інтересами⁸.

Пошук ЄСПЛ загальноєвропейського стандарту тлумачення окремих правових понять забезпечується принципом автономності, а саме автономності тлумачення міжнародними органами юридичних норм щодо прав, тобто формування власного розуміння, і застосовується цей принцип не лише для з'ясування змісту юридичних термінів Конвенції, а й для застережень, зроблених державами відповідно до ст. 64 Конвенції.

Досить вагоме значення має практика ЄСПЛ для визначення та дотримання строків (термінів) у сучасному адміністративному судочинстві України. Строковість процесуальних дій, які мають свої часові межі (рамки), визначені адміністративно-процесуальним законодавством, вони є важливою гарантією забезпечення прав та свобод учасників адміністративного процесу. Це означає, що будь-яка процесуальна дія має відбуватися своєчасно з дотриманням всіх принципів адміністративного процесу в часових межах, встановлених законом, а в передбачених законодавством випадках – встановлених судом, іншим державним органом владних повноважень (чи його посадовою особою) для здійснення процесуальних дій учасниками адміністративного процесу⁹.

Нормативно-правове регулювання процесуальних строків у адміністративному судочинстві України наразі здійснюється відповідно до норм КАС України, насамперед, гл. 8 КАС України (ст.ст. 99–103). Згідно ст. 101 КАС України процесуальні строки – це встановлені законом або судом строки, у межах яких вчиняються процесуальні дії.

ЄСПЛ приділяє процесуальним строкам особливу увагу. Так, у п. 1 ст. 6 Конвенції зазначено: «Кожна людина при визначенні її громадянських прав і обов'язків або при висуненні проти неї будь-якого кримінального обвинувачення має право на справедливий і відкритий розгляд впродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, створеним відповідно до закону».

В. В. Буга робить висновок, що під розумними строками потрібно розуміти «...проміжок часу, протягом якого повинна бути вчинена певна процесуальна дія». Отже, вважає автор, як видно із визначення, поняття «розумні строки» повністю, або принаймні частково, збігаються з поняттям «процесуальний строк». Однак, розумні строки, на відміну від процесуальних строків, застосовуються під кожен окрему справу, виходячи із об'єктивної точки зору судді¹⁰. М. О. Сорока приходиться до висновку, що розумний строк – це «...найкоротший строк розгляду і вирішення адміністративної справи, достатній для надання своєчасного судового захисту порушених прав, свобод та інтересів у публічно-правових відносинах, перебіг якого розпочинається з дня відкриття провадження у справі, а закінчується набранням законної сили остаточним рішенням суду, а у процесі перебігу якого відсутній хоча б один із наступних фактів: нерегулярне призначення судових засідань, зволікання із початком судового розгляду, призначення судових засідань з великими інтервалами, затягування при переданні або пересиланні справи з одного суду в інший, невжиття судом заходів для дисциплінування сторін у справі, свідків, експертів»¹¹.

Ю. В. Христова наголошує на важливості права на розумний строк розгляду справи в практиці ЄСПЛ. Дослідниця вважає, що прийняття Закону України «Про порядок захисту права особи на судовий розгляд протягом розумного строку» дозволить створити на національному рівні ефективний механізм захисту права на розгляд справи протягом розумного строку, а також усунути неузгодженість чинного законодавства України із відповідними положеннями Конвенції. Це, у свою чергу, сприятиме не тільки утвердженню в Україні проголошеному конституційному принципу верховенства права, а й дозволить у майбутньому уникати констатації ЄСПЛ порушення Україною вимог ст.6 Конвенції¹².

Про дотримання розумних строків розгляду справ вказував і Верховний Суд України у листі від 25 січня 2006 р. № 1-5/45¹³. А законодавче визначення розумного строку дається у п. 11 ч. 1 ст. 3 КАС України – це найкоротший строк розгляду і вирішення адміністративної справи, достатній для надання своєчасного (без невідповідних зволікань) судового захисту порушених прав, свобод та інтересів у публічно-правових відносинах.

Разом із тим, у практиці ЄСПЛ порушення «розумного строку» є питанням, з яким чи не найчастіше зустрічається цей Суд¹⁴. Як зазначають автори посібника «Адміністративне судочинство», «...наявність суттєвих недоліків у національній системі судочинства підтверджують рішення ЄСПЛ щодо України, в яких констатуються системні порушення, зокрема ст. 6 Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод, яка регламентує право кожної людини на розгляд справи судом упродовж розумного терміну»¹⁵.

Вказане підтверджується Вищим адміністративним судом України. Так, в інформаційному листі «Щодо рішень Європейського суду з прав людини, які набули статусу остаточного» від 26 квітня 2013 р. № 631/12/13-13¹⁶ було зазначено, що аналіз виконання рішень ЄСПЛ в Україні свідчить, що проблеми, які призводять до порушення вимоги здійснення судового розгляду справ у розумний строк, пов'язані, зокрема, із тривалим розглядом справи апеляційним судом, неодноразовими відкладеннями судових засідань з різних причин, оскарженням заявниками рішень суду, які відповідно до норм національного законодавства не підлягають оскарженню. Наприклад, у Рішенні ЄСПЛ у справі «Алпатов та інші проти України» (заява № 7321/05 та 107 інших заяв) від 18 грудня 2012 р. (4 лютого 2013 р. до рішення були внесені зміни відповідно до правила 81 Регламенту ЄСПЛ)¹⁷ було зазначено, що ЄСПЛ оголошує прийнятними скарги заявників за п. 1 ст. 6, ст. 13 Конвенції та за ст. 1 Протоколу № 1 до Конвенції щодо тривалого невиконання рішень, ухвалених на їхню користь.

Отже, проблеми розумності строку, на які звернено увагу ЄСПЛ, стосуються необхідності конкретизація початку та закінчення його перебігу, важливим аспектом практики ЄСПЛ є його позиція щодо співвідношення між тривалістю розгляду справи та позицією заявника. На наш погляд, поняття «розумний строк» є оціночним, а тому такий строк має бути установлений, виходячи з обставин конкретної адміністративної справи. Певна різниця полягає в критеріях, покладених в основу визначення розумності строків. Зокрема, вказане стосується визнання цих строків найкоротшими.

Таким чином, щодо місця та значення практики європейського суду з прав людини у сучасному адміністративному судочинстві України можна зазначити наступне. Серед основних аспектів практики ЄСПЛ, які слід враховувати адміністративним судам України, можна відзначити наступні: дотримання в адміністративному судочинстві принципів, на яких ґрунтується діяльність ЄСПЛ (окрім принципу верховенства права, передбаченого ст. 8 КАС України, це такі принципи як пропорційності та ефективності тлумачення; певної свободи національного розсуду, субсидіарності та автономності); дотримання строків, зокрема, «розумних», у практиці застосування КАС України; застосування практики ЄСПЛ при безпосередньому розгляді справ у адміністративних судах.

¹ Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. Прийнята в Римі 4 листопада 1950 року [Текст] // Офіційний вісник України. – 2006. – № 32. – Ст. 270.

² Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 року [Текст] // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 35–36, № 37. – Ст. 446.

³ Кодекс адміністративного судочинства України: Науково-практичний коментар [Текст] / [С. В. Ківалов, О. І. Харитонова, О. М. Пасенюк та ін.]; за ред. С. В. Ківалова, О. І. Харитонові. – Х.: ТОВ «Одісей», 2005. – С. 47.

⁴ Адміністративна юстиція: європейський досвід і пропозиції для України [Текст] / [авт.-упоряд. І. Б. Коліушко, Р. О. Куйбіда]. – К.: Факт, 2003. – С. 64.

⁵ Пухтецька А. А. Європейські погляди на принцип верховенства права [Текст] / А. А. Пухтецька // Правовий тиждень. – 2008. – № 19 (92). – С. 4–5.

⁶ Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Голдер проти Сполученого Королівства» від 21 лютого 1975 року [Текст] // Европейский суд по правам человека. Избранные решения: В 2 т. / Председатель ред. коллегии В. А. Туманов. – М.: НОРМА, 2000. – Т. 1. – С. 39–44.

⁷ Трагнюк О. Я. Принцип субсидіарності за Європейською конвенцією про захист прав і основних свобод людини 1950 р. [Текст] / О. Я. Трагнюк // Право України. – 2003. – № 1. – С. 25.

⁸ Федик С. Є. Особливості тлумачення юридичних норм щодо прав людини (за матеріалами практики Європейського суду з прав людини та Конституційного Суду України) [Текст]: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 / С. Є. Федик; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2002. – С. 7.

⁹ Демський Е. Ф. Адміністративне процесуальне право України [Текст]: [навч. посіб.] / Е. Ф. Демський. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – С. 160.

¹⁰ Буга В. В. Загальні положення про розумний строк розгляду справи у суді [Текст] / В. В. Буга // Проблеми цивільного права та процесу: Матеріали наук.-практ. конф., присвяч. пам'яті проф. О. А. Пушкіна (м. Харків, 22 травня 2010 р.) / [І. В. Спасибо-Фатєєва, В. І. Жуков, Р. Б. Шишка та ін.]; відп. за випуск В. А. Кройтор. – Х.: Вид-во Харк. нац. ун-ту внутр. справ, 2010. – С. 366.

¹¹ Сорока М. О. Процесуальні строки у адміністративному судочинстві [Текст]: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 / М. О. Сорока; Нац. ун-т держ. податк. служби України. – Ірпінь, 2011. – С. 166–167.

¹² Христова Ю. В. Право на розумний строк розгляду справи в практиці Європейського Суду з прав людини [Текст] / Ю. В. Христова, С. І. Марушкін // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – 2012. – № 3. – С. 75.

¹³ Щодо розумних строків розгляду справ [Текст]: Лист Верховного Суду України від 25 січня 2006 року № 1-5/45 // Закон & Бізнес. – 2006. – № 6. – 11–17 лютого.

¹⁴ Ягунов Д. В. Категорія «розумний строк судового розгляду» у практиці Європейського суду з прав людини / Д. В. Ягунов. – [Електронний ресурс] Режим доступу: http://dmytro-yagunov.at.ua/news/rozumnij_strok_sudovogo_rozglyadu/ 2010-03-02-123

¹⁵ Адміністративне судочинство [Текст]: [навч. посіб.] / [О. П. Рябенко, С. Ф. Денисюк, О. В. Джафарова та ін.]; за заг. ред. О. П. Рябенко. – [2-е вид., перероб. і доп.]. – Х.: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2014. – С. 13.

¹⁶ Щодо рішень Європейського суду з прав людини, які набули статусу остаточного [Електронний ресурс]: Інформаційний лист Вищого адміністративного суду України від 26 квітня 2013 р. № 631/12/13-13 // Офіційний веб-портал Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0631760-13>

¹⁷ Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Алпатов та інші проти України» (Заява № 7321/05 та 107 інших заяв) від 18 грудня 2012 р. (4 лютого 2013 р. до рішення були внесені зміни відповідно до правила 81 Регламенту Суду) [Текст] // Офіційний вісник України. – 2013. – № 15. – Ст. 550.

Резюме

Лата І. М. Місце та значення практики Європейського суду з прав людини в сучасному адміністративному судочинстві України.

У статті досліджуються теоретичні та практичні питання застосування практики Європейського суду з прав людини в сучасному адміністративному судочинстві України. Визначено, що практика ЄСПЛ стосується розгляду усіх питань, пов'язаних із застосуванням і тлумаченням; виділено та проаналізовано основні аспекти практики ЄСПЛ, які слід враховувати адміністративним судам України.

Ключові слова: Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод; Європейський суд з прав людини; адміністративне судочинство; практика; юрисдикція; принципи; процесуальні строки.

Резюме

Лата И. М. Место и значение практики Европейского суда по правам человека в современном административном судопроизводстве Украины.

В статье исследуются теоретические и практические вопросы применения практики Европейского суда по правам человека в современном административном судопроизводстве Украины. Определено, что практика ЕСПЧ касается рассмотрения всех вопросов, связанных с применением и толкованием; выделены и проанализированы основные аспекты практики ЕСПЧ, которые следует учитывать административным судам Украины.

Ключевые слова: Конвенция о защите прав человека и основных свобод; Европейский суд по правам человека; административное судопроизводство; практика; юрисдикция; принципы; процессуальные сроки.

Summary

Lata I. Place and importance of the practice of the European Court of Human Rights in modern administrative proceedings of Ukraine.

The article examines the theoretical and practical issues of application practice of the European Court of Human Rights in the modern administrative legal proceedings of Ukraine. Determined that the practice of the European Court of Human Rights concerning the consideration of all issues related to the implementation and interpretation; selected and analyzed the main aspects of practice of the European Court of Human Rights, which have to consider administrative courts of Ukraine.

Key words: Convention for the protection of human rights and fundamental freedoms; the European Court of Human Rights; administrative litigation; practice; jurisdiction; principles; procedural terms.

УДК 347.96

К. Б. ЛІВІНЬКА

Катерина Борисівна Лівінська, студентка IV курсу юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка

МОНОПОЛІЗАЦІЯ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ

На сьогодні до Верховної Ради України подано декілька законопроектів, які містять ряд новел щодо діяльності адвокатів: № 2270 (ініційований народним депутатом України Д. Лубінцем), № 1794-1 (ініційований групою народних депутатів на чолі з О. Купрієнком), № 1194 (ініціаторами якого виступають група народних обранців під керівництвом О. Осуховського), № 1794 (народного депутата І. Лапіна). Серед змін, які передбачаються у цих нормативних актах пропонується запровадити адвокатську монополію. Актуальність даного питання полягає в запровадженні якісних змін щодо провадження діяльності адвокатом, зокрема адвокатської монополії.

Мета статті: виявити переваги та недоліки інституту адвокатської монополії та зрозуміти її правову природу. Основою монополізації адвокатської діяльності є стандартизація юридичних послуг та виключне право адвокатів здійснювати представництво та захист інтересів громадян, підприємств, установ у судах при розгляді цивільних, господарських, адміністративних справ та справ про адміністративні правопорушення.

Наша держава знаходиться в руслі європейської цивілізації. Країни, які пішли цим шляхом, мають не лише адвокатську монополію, а й монополію консультацій, складання документів. Наприклад, Грузія, Молдова, Албанія, Росія, Конго, Азербайджан, Казахстан, Киргизія, Естонія – країни, які мають приблизний порядок здійснення адвокатської діяльності як і в нашій державі, а саме обов'язковість участі адвоката (захисника) у кримінальному провадженні. Тоді як Бельгія, Франція, Норвегія, Данія, Голландія, Португалія, Гонконг, Тайвань, Японія мають досвід успішно діючої адвокатської монополії. Вона стосується не тільки представництва фізичних та юридичних осіб у суді, а й їх консультування. Англія – країна з найбільш стабільною правовою системою, яка на певному етапі свого розвитку ввела адвокатську монополію та розділила адвокатів на баристерів (представництво в судах) та солісіторів (правова робота поза судами)¹.